

Reactie op wetsvoorstel nieuwe regels inzake huisvesting vergunninghouders

Dit wetsvoorstel is voornamelijk gebaseerd op het gelijkheidsbeginsel, doel van het wetsvoorstel is een rechtvaardige verdeling van de sociale huurwoningen en gelijke toegang voor alle woningzoekenden. Dat is een logische maar ook een erg smalle basis waarop het soortgelijke initiatief wetsvoorstel Kops nog tamelijk recent is gesneuveld.

Wat mij verbaast is dat er nagenoeg geen relatie wordt gelegd met de doelstellingen uit het regeerprogramma 2024 van dit kabinet rond asiel en migratie en de discussie nadien over het rapport van de Staatscommissie demografische ontwikkelingen 2050. Uit dit rapport blijkt dat het om diverse redenen van belang is om de migratie (arbeids-, studie- en asielmigratie) te beperken omdat Nederland niet in staat is de huidige migratie (migratiesaldo van ruim 100.000 per jaar) te verwerken, met negatieve gevolgen van dien voor milieu, arbeidsmarkt, ruimte, huisvesting etc. De Staatscommissie stelt dat als gevolg van het huidige niveau van migratie het moeilijk zal zijn het woningtekort (400.000 woningen, ofwel ongeveer 900.000 burgers) op te lossen. De vorige minister van BZK, Hugo de Jonge, rapporteerde aan de Tweede Kamer dat ongeveer 50% van de jaarlijkse nieuwbouw alleen al nodig is om de bevolkingsgroei als gevolg van migratie te accommoderen. De commissie bepleit de facto een halvering van dit migratiesaldo en stelt dat dit forse maatregelen vergt. Dit rapport kreeg brede steun van de Tweede Kamer, niet alleen van de regeringspartijen maar ook van onder meer CDA, SP en PvdA/GL. Dat zijn vooralsnog woorden, nu nog de (forse) daden! In het Regeerprogramma staan een aantal maatregelen om de asiel- en arbeidsmigratie te verminderen, hetgeen inmiddels heeft geleid tot de concept Asielnoodmaatregelenwet. In het Regeerprogramma staat verder onder het kopje asielmigratie dat om de woningmarkt te ontlasten de voorrang voor statushouders bij de toewijzing van sociale woningen zal worden verboden. Uit het wetsvoorstel blijkt evenwel niet hoe daarmee de woningmarkt wordt ontlast, het richt zich alleen op een eerlijke verdeling en gelijke toegang voor alle woningzoekenden. Mijn inschatting is dat door dit wetsvoorstel de aantrekkelijkheid van Nederland om asiel aan te vragen wordt verminderd waardoor er minder asielzoekers voor Nederland zullen kiezen, waardoor de woningmarkt wel degelijk wordt ontlast. Nederland heeft het hoogste percentage sociale huurwoningen in Europa (nl. 30%, in veel landen gaat het om veel lagere percentages zoals 5% in Spanje), de Nederlandse huurwoningen zijn relatief van goede kwaliteit en mede door de huurtoeslag zijn ze relatief goedkoop. In meer dan de helft van de Europese landen moeten statushouders zelf een woning zoeken en ondervinden ze veel barrières bij het vinden van woonruimte (onderzoek EMN 2024). In Nederland echter krijgen statushouders de facto voorrang bij de toewijzing van de schaarse en aantrekkelijke sociale huurwoningen. Uit rapport Companen (2022) blijkt bovendien dat statushouders bij de woningtoewijzing niet op een urgentielijst komen met alle andere groepen die voor urgentie in aanmerking komen, maar dat de sociale woningen direct door gemeenten/corporaties aan de statushouders worden toegewezen. Op woongebied is Nederland in Europa voor asielzoekers dus de (meest) aantrekkelijke optie en dat

geldt op dit moment ook voor andere gebieden (toewijzingspercentage, sociale zekerheid, arbeidsmarkt).

Tegen deze bredere achtergrond lijkt het mij verstandig dat aan het wetsvoorstel nog twee doelen worden toegevoegd, nl. enerzijds het verminderen van migratie in het algemeen met het oog op het verminderen van de diverse door de Staatscommissie genoemde maatschappelijke problemen en anderzijds het verminderen van de asielmigratie conform de doelstelling van het Regeerprogramma onder meer door het schrappen van de voorrang bij de toewijzing bij sociale huurwoningen, hetgeen naar verwachting leidt tot een afname van het aantal asielzoekers dat voor Nederland kiest en daarmee tot ontlasting van de woningmarkt. Ik heb als Rijksambtenaar geleerd dat je een schip (i.c. een wetsvoorstel) beter niet aan één (gelijkheidsbeginsel) maar aan meerdere ankers kunt vastleggen.

In het wetsvoorstel wordt aangekondigd dat de huidige wettelijke taakstelling voor gemeenten mbt statushouders dmv een apart wetsvoorstel zal worden geschrapt. Dat lijkt me een goed idee omdat er thans twee systemen van voorrang bestaan die zich onduidelijk tot elkaar verhouden. Enerzijds de wettelijk geregelde voorrangsgroepen (die met het wetsvoorstel Versterking regie op de Volkshuisvesting nog verder zal worden uitgebreid) en anderzijds de taakstelling voor gemeenten mbt statushouders. In 2017 zijn de statushouders geschrapt als wettelijke voorrangsgroep maar door het artikel over de taakstelling interpreteren gemeenten dat nog steeds prioriteit moet worden gegeven aan woningen voor Asielzoekers. Dat is ook aan de Rijksoverheid te wijten omdat die actief druk uitoefenen op gemeenten om woningen toe te wijzen aan statushouders, terwijl de overheid dat niet doet ten aanzien van Nederlanders die dakloos zijn of uitstromen uit ggz-klinieken of beschermd wonen. Het feit dat het Rijk/COA verantwoordelijk is voor de (overvolle) opvang zal daar wellicht debet aan zijn. Uit onderzoek van bureau RIGO (2019) bleek dat 99% van de gemeenten die een urgentieregeling hanteren nog steeds aan statushouders voorrang geven en ook uit onderzoek Companen (2022) blijkt dat nagenoeg alle gemeenten asielzoekers de hoogste prioriteit geven en woningen direct toewijzen in plaats van een afweging maken met andere urgente groepen. Het schrappen van de voorrang in 2017 had dus geen enkel effect.

In de diverse (negatieve) reacties op het wetsvoorstel (en van de Raad van State) worden met name de nadelen voor de asielopvang en voor (de integratie van) statushouders benadrukt en blijven de nadelen voor de overige wachtenden onderbelicht. Daarmee vindt geen zorgvuldige afweging van voor- en nadelen plaats. Statushouders zouden moeilijk aan een woning kunnen komen; ze hebben een klein sociaal netwerk, hebben geen wachttijd kunnen opbouwen, zijn economisch kwetsbaar en zijn aangewezen op de sociale huursector. In de memorie van toelichting zou meer benadrukt kunnen worden dat dit evenzeer geldt voor een deel van de 900.000 andere zoekenden naar een woning en waarvan het leven ook "on hold" staat vanwege het

ontbreken van een eigen woning. Dat rechtvaardigt dus niet de huidige voorrang voor statushouders. De huidige situatie betekent ook een financiële ongelijkheid: goedkope sociale huurwoningen worden met voorrang aan statushouders toegewezen en de andere woningzoekenden met een kleine beurs betalen de hoofdprijs op de (particuliere koop- of huur) markt.

In andere reacties wordt ook de beperkte effectiviteit van het wetsvoorstel benadrukt, in nagenoeg al die reacties wordt ervan uitgegaan dat van het jaarlijks aantal vrijkomende sociale huurwoningen 5 a 10 procent wordt toegewezen aan statushouders. In een recent artikel van mijn hand mijn hand (<https://www.wyniasweek.nl/asielmigratie-is-vooral-funest-voor-woningzoekenden-met-een-smalle-beurs-wanneer-gaat-links-dat-eindelijk-erkennen/>) geef ik aan dat dit een verouderd cijfer is uit 2021 (CBS) en dat het ministerie van BZK in 2023 verwachtte dat vanaf 2025 25% van de vrijkomende sociale huurwoningen aan statushouders wordt toegewezen. Onderzoeker Jan van de Beek - ook geciteerd in de memorie van toelichting - heeft berekend dat, als alleen starters op de woningmarkt met elkaar worden vergeleken, in de periode 2015-2021 is zelfs 33% van de starterswoningen aan statushouders toegewezen. Hij krijgt daarbij erkenning van Josse de Voogd in het laatste nummer van het PvdA-tijdschrift Socialisme en Democratie. De Voogd constateert dat - bij uitgebreider analyse van de beschikbare gegevens - de impact van statushouders op het terrein van sociale huurwoningen veel groter is dan vaak wordt aangenomen, zowel op korte als op lange termijn. Het zou goed zijn als de overheid hier eens gedegen en objectief onderzoek naar gaat doen, ongeacht de mogelijke uitkomsten.

En tot slot is vanuit democratisch oogpunt niet geheel onbelangrijk hoe de Nederlandse burger over wel/niet voorrang van statushouders denkt en de afweging van voor- en nadelen die elke wijziging met zich meebrengt. Josse de Voogd noemt in zijn artikel dat uit peilingen van de overheid en RTL-nieuws blijkt dat maar 4 a 7% van de Nederlanders de huidige voorrang voor statushouders steunt. Maurice de Hond heeft de populariteit van 15 beleidsvoornemens uit het Regeerprogramma 2024 bij 8000 respondenten onderzocht waarbij bleek dat het schrappen van de voorrang voor statushouders bij woningtoewijzing met stip op één staat. Ik vermoed dat er nog nooit een wetsvoorstel is geweest met zo'n groot draagvlak onder de burgers.

Voor handhaving huidige voorrang statushouders zijn: VNG, nagenoeg alle gemeenten, Aedes, Divosa, Woonbond. Opvallend afwezig: Valente en de Nederlandse ggz. De kloof tussen politici, bestuurders en uitvoerders enerzijds en de burgers anderzijds is helaas erg diep.